

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه حقوق خصوصی و اسلامی

ضمانت اجرای مدنی نقض قواعد حقوق رقابت

نگارش:

بهنام غفاری فارسانی

استاد راهنما: دکتر محمود باقری

استادان مشاور: دکتر حسن بادینی و دکتر محمدحسن صادقی مقدم

رساله برای دریافت درجهی دکتری

در رشتهی حقوق خصوصی

اردیبهشت ۱۳۹۱

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آموزشی حقوق خصوصی و اسلامی
گواهی دفاع از رساله دکتری

هیات داوران رساله دکتری : بهنام غفاری فارسانی

در رشته : حقوق خصوصی گرایش :

باعنوان : ضمانت اجراهای مدنی نقض قواعد حقوقی رقابت

را در تاریخ : ۱۳۹۱/۳/۹ با درجه عالی رتبه ۱۹۱۵ ارزیابی نمود .
(خودرهنم)

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد)	دکتر محمود باقری	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر محمدحسن صادقی مقدم	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۳	استاد مشاور دوم (حسب مورد)	دکتر حسن بادینی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو خارجی	دکتر عبدالرسول قدک	استادیار	دانشگاه شهید بهشتی	
۵	استاد مدعو خارجی	-----	-----	-----	-----
۶	استاد مدعو داخلی	دکتر محسن صادقی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۷	استاد مدعو داخلی	-----	-----	-----	-----
۵	معاون یا نماینده معاون تحصیلات تکمیلی دانشکده	دکتر محسن صادقی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

تذکر : این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد

تقدیم به

روان پاک پدرم

و پیشکش

همسر مهربانم

چکیده

حقوق رقابت مجموعه قواعد و مقرراتی است که هدف از آنها حفظ رقابت در بازار و مقابله‌ی با بروز اعمال ضد رقابتی می‌باشد. از این مقررات به عنوان یکی از ضروریات نظامهای اقتصاد بازار آزاد و از جمله‌ی مهمترین مولفه‌های توفیق آنها یاد می‌شود. تصور بر این است که اگر رقابت سالم در بین فعالان عرصه‌ی تولید و توزیع حاکم باشد، کارایی اقتصادی به بار آمده و نهایتاً رفاه عمومی افزایش می‌یابد.

در حالی که این شاخه‌ی نوین حقوقی مدتهاست که مباحث بین‌رشته‌ای جذاب و پردامنه‌ای را میان حقوق و اقتصاددانان برانگیخته اما نظام حقوقی کشورمان به‌تازگی گامهای نخستین را در این عرصه برداشته است. لذا لازم است تا از هم‌اکنون مقدمات، قواعد زیربنایی و ابعاد مختلف این حوزه را موشکافانه بررسی و مسیر پژوهشهای عمیق‌تر آتی را هموار سازیم. یقیناً یکی از مهمترین پرسشها در خصوص هر قانون نو در ارتباط با ضمانت‌اجراهایی است که در نتیجه‌ی نقض آن متوجه متخلفین می‌گردد. در مورد حقوق رقابت به‌ویژه ضمانت‌اجراهای کیفری و مدنی قابل طرح می‌باشند که در این رساله به مطالعه‌ی نوع دوم پرداخته‌ایم. این ضمانت‌اجراها را می‌توان به دو نوع ضمانت‌اجراهای قراردادی و غیرقراردادی تقسیم نمود. بطلان یا فسخ توافقات ضد رقابتی از گونه‌ی نخست و مسؤولیت مدنی از نوع دوم می‌باشند. برخی از ضمانت‌اجراها نیز در هر دو دسته جای می‌گیرند همانند دستور به توقف از ادامه‌ی رویه‌ی ضد رقابتی. به‌طور کلی، در این پژوهش نشان داده شده است که در حقوق رقابت ایران که مقررات آن در فصل نهم قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم مصوب ۱۳۸۶ پیش‌بینی شده‌اند، ضمانت‌اجراهای مدنی بسیار ضعیف و خفیف بوده و به‌هیچ وجه وافی به مقصود نمی‌باشند. همچنین، فاقد اثر بازدارندگی لازم بوده و در اجرای مقررات رقابت و تامین عدالت اصلاحی چندان موثر نخواهند بود.

تقدیر و تشکر

نگارنده بر خود لازم می‌داند تا از ارشادهای استاد راهنمای ارجمند جناب آقای دکتر محمود باقری کمال تقدیر و تشکر را داشته باشد. از زحمات استادان مشاور محترم جناب آقایان دکتر حسن بادینی و دکتر محمدحسن صادقی مقدم و رهنمودهای ارزشمند استادان داور محترم جناب آقایان دکتر عبدالرسول قدک و دکتر محسن صادقی نیز نهایت سپاسگزاری را دارم که یقیناً راهنمایی‌های این بزرگواران به غنای رساله کمک شایانی نمود. همچنین، از همسر فداکارم کمال قدردانی را دارم که اگر نبود شکیبایی و تشویق‌های ایشان، مطمئناً این پژوهش هرگز به سر منزل مقصود نمی‌رسید. بدین وسیله مراتب سپاسگزاری خود را نیز از موسسه‌ی مطالعات و پژوهشهای بازرگانی که از این رساله حمایت مالی به عمل آورد، اعلام می‌نمایم.

"این پایان نامه با حمایت مالی موسسه‌ی مطالعات و پژوهشهای بازرگانی به انجام رسیده است."

فهرست مطالب

مقدمه	ت
بخش نخست: حقوق رقابت، ضرورت و جایگاه تعیین ضمانت‌اجراهای مدنی	۱
فصل نخست: درآمدی بر حقوق رقابت	۴
گفتار نخست: مفهوم حقوق رقابت و تاریخچه‌ی آن	۵
مبحث نخست: مفهوم حقوق رقابت	۶
مبحث دوم: تاریخچه‌ی حقوق رقابت	۲۸
گفتار دوم: مبانی و اهداف حقوق رقابت	۴۳
مبحث نخست: مبانی حقوق رقابت	۴۳
مبحث دوم: اهداف حقوق رقابت	۸۲
گفتار سوم: قلمرو حقوق رقابت	۱۰۱
مبحث نخست: قلمرو شخصی حقوق رقابت	۱۰۱
مبحث دوم: قلمرو موضوعی حقوق رقابت	۱۱۶
مبحث سوم: قلمرو مکانی حقوق رقابت	۱۳۶
فصل دوم: ضرورت و جایگاه ضمانت‌اجراهای مدنی در اجرای قواعد حقوق رقابت	۱۴۱
گفتار نخست: ضرورت تعیین ضمانت‌اجراهای مدنی و نقش آنها در اجرای قواعد حقوق رقابت	۱۴۱
مبحث نخست: مفهوم اجرای خصوصی قواعد حقوق رقابت و نحوه‌ی تعامل آن با اجرای عمومی	۱۴۵
مبحث دوم: آثار اجرای خصوصی قواعد حقوق رقابت	۱۴۹
گفتار دوم: جایگاه دعاوی خصوصی در اجرای مقررات رقابت	۱۵۷
مبحث نخست: جایگاه اجرای خصوصی مقررات رقابت در حقوق ایالات متحده	۱۵۷
مبحث دوم: جایگاه اجرای خصوصی مقررات رقابت در حقوق اتحادیه اروپا	۱۶۲
مبحث سوم: جایگاه اجرای خصوصی مقررات رقابت در حقوق ایران	۱۷۴

۱۸۸	بخش دوم: اقسام ضمانت‌اجراهای مدنی نقض قواعد حقوق رقابت
۱۹۱	فصل نخست: ضمانت‌اجراهای قراردادی نقض قواعد حقوق رقابت
۱۹۲	گفتار نخست: مفهوم توافقات ضد رقابتی
۲۱۶	گفتار دوم: اقسام توافقات ضد رقابتی
۲۱۶	مبحث نخست: توافقات افقی
۲۵۴	مبحث دوم: توافقات عمودی
۲۷۵	مبحث سوم: ادغامها
۳۰۷	گفتار سوم: انواع ضمانت‌اجراهای قراردادی توافقات ضد رقابتی
۳۰۸	مبحث نخست: بطلان
۳۲۵	مبحث دوم: فسخ
۳۳۳	مبحث سوم: سایر ضمانت‌اجراهای قراردادی
۳۴۲	فصل دوم: ضمانت‌اجراهای غیرقراردادی نقض قواعد حقوق رقابت
۳۴۳	گفتار نخست: مسؤولیت مدنی ناشی از نقض قواعد حقوق رقابت
۳۵۴	مبحث نخست: ارکان مسؤولیت مدنی ناشی از نقض قواعد حقوق رقابت
۳۹۹	مبحث دوم: سایر جنبه‌های دعاوی مسؤولیت مدنی ناشی از نقض مقررات رقابت
۴۱۳	گفتار دوم: سایر ضمانت‌اجراهای غیر قراردادی نقض قواعد حقوق رقابت
۴۲۰	نتیجه‌گیری
۴۳۱	فهرست منابع و مآخذ
۴۵۵	فهرست تفصیلی مطالب

«قلم را آن زبان نبود که سرعشق گوید باز
ورای حد تفریر است شرح آرزومندی
در این بازار اگر سودیست با درویش خرسند است
خدایا منعمم گردان به درویشی و خرسندی»
(حافظ)

مقدمه

۱. تبیین موضوع و ضرورت آن- رقابت را می‌توان تلاش برای پیروزی در مسابقه‌ی میان چند عامل که به دنبال هدفی مشترک می‌باشند دانست. این مسابقه و تلاش در آن، اختصاص به جهان آدمیت ندارد بلکه در زندگی تمامی موجودات شاهد آن هستیم. حیوانات از روی غریزه برای بقا و دستیابی به منابع غذایی پیوسته با یکدیگر در جدالند. به همین ترتیب، گیاهان یک منطقه نیز برای به دست آوردن نور یا آب بیشتر در رقابت با هم به سر می‌برند. در سرانجام این مبارزه، نیک‌فرجامی با کسی است که از دیگران قوی‌تر و سازگارتر است. امری که مبنای نظریه‌ی معروف "انتخاب طبیعی" داروین قرار گرفت که خود سرمنشا تحولات عظیمی در علوم طبیعی به شمار می‌آید. در حیات بشری نیز رقابت با هم و حتی با سایر موجودات به یک اسلوب و رسم معمول زندگی مبدل شده است. چرا که اختصاص به رفتار یا دوره‌ی خاصی ندارد و اگر خوب به اطراف خود بنگریم، به روشنی درخواهیم یافت که برای نیل به مقاصد خویش، اکثر اوقات در رقابت با دیگرانیم. با این اوصاف، به گزافه نیست اگر بگوییم که رقابت یکی از ارکان و ستونهای است که جهان کائنات بر مبنای آنها بنا نهاده شده است. به همین دلیل، در علوم زیستی گاه از آن به این اعتبار که یکی از نیروهای پیش‌برنده‌ی حیات است تعبیر به "خدای طبیعت"^۱ کرده‌اند.^۲

رقابت انگیزه‌ی لازم جهت انجام بهینه‌ی اعمال را فراهم می‌آورد. حتا ارزش برخی از رفتارهای سودمند و معقول آدمی ذاتاً بسته به آن است به گونه‌ای که حذف رقابت گاه از آنها، اعمالی بی‌معنا و غیرمعقول می‌سازد. برای مثال، اگر روح رقابت از ورزش قهرمانی حذف شود، به‌راستی برگزاری این همه مسابقات ورزشی و هزینه‌های هنگفتی که صرف آنها می‌شود آیا مفهوم و توجیهی منطقی خواهد یافت؟ در مسابقات و فعالیتهای علمی نیز وضع به همین منوال است. از همین رو است که بسیاری از پیشرفتهای بشری را مرهون رقابت هستیم. چرا که هر رقابت سالمی، سرآغاز تحقق تحولی رو به جلو خواهد بود.

مزایای رقابت سبب شد تا انسان منفعت‌طلب و محاسبه‌گر کم‌کم پای آن را به عالم تجارت نیز باز کند تا از نتایج مثبت آن در این حوزه هم بهره جوید. به‌ویژه از نیمه‌ی دوم قرن هجدهم با ظهور و قوام اندیشه‌های اقتصادی در قالب

¹- Nature's God

²- David Gerber, *Law and Competition in Twentieth Century Europe: Protecting Prometheus* (New York: Oxford University Press, 1998), p. 28.

مکتب کلاسیک که آثار آدام اسمیت سرآمد آنها بود، اهمیت رقابت در بهبود فضای کسب و کار به سود منافع عمومی بیش از پیش نمایان گردید. یک قرن بعد، بنیان‌گذاران مکتب نئوکلاسیک نیز با زبان علمی تر و مستدل‌تری نقش بی‌بدیل رقابت را در ارتقای رفاه کل جامعه و استفاده‌ی کارآمد از منابع آن به اثبات رسانده و مهر تاییدی بر عقاید اسمیت زدند. در باور اینان، رقابت در حوزه‌ی رفتارهای اقتصادی موجب خواهد شد تا فعالان عرصه‌ی تجارت برای حفظ بقای خود در بازار همواره در پی استفاده‌ی بهینه از منابع در دسترس خود باشند یعنی از کمترین منابع بهترین تولید را در نازل‌ترین قیمت داشته و پیوسته در فکر ابداع و عرضه‌ی محصول جدید و پیشرفته‌تر باشند تا مشتری بیشتری را جلب کرده و نهایتاً فروش و سود افزون‌تری را نصیب خود گردانند. پیامد این فرایند علاوه بر آن که از یک‌سو، کنشگران ناکارآمد را که منابع جامعه را در نتیجه‌ی فعالیت خود هدر می‌دهند از کارزار بیرون خواهد راند، سود و رفاه فعالان تجاری کارآمد را ارتقا داده و از سوی دیگر نیز به افزایش رفاه و رضایت‌مندی مصرف‌کنندگان محصولات تولیدشده منجر خواهد شد. از آن‌جا که حاصل جمع رفاه تولیدکنندگان و رفاه مصرف‌کنندگان تشکیل‌دهنده‌ی رفاه کل جامعه می‌باشد نتیجه‌ی نهایی رقابت در بازار، ارتقای رفاه عمومی خواهد بود. در نتیجه، هرچه رقابت در بازاری بیشتر باشد رفاه کل رقم بالاتری را نشان خواهد داد به‌گونه‌ای که در شرایط رقابت کامل، رفاه عمومی در حداکثر خود قرار خواهد داشت. علاوه بر استدلال روشن مکاتب اقتصادی، اندیشه‌های فلسفی نیز مویید سودمندی رقابت در حوزه‌ی رفتارهای تجاری می‌باشند. از جمله چون یکی از زمینه‌های پدیداری رقابت و کارکرد مطلوب آن، نبود تبعیض و رفع موانع تجاری است تشویق رقابت مورد حمایت آزادی‌گرایان قرار گرفت. همچنین، از آن‌جا که ره‌آورد رقابت برتری کنشگری است که در مقایسه‌ی با دیگران کارآمدتر و لایق‌تر بوده حمایت از آن، در راستای اندیشه‌های عدالت‌خواهان خواهد بود.

اگرچه، تجربه‌ی تاریخی مطلوبیت بازارهای آزاد بهره‌مند از رقابت و در مقابل نارسایی اقتصادهای سوسیالیستی و برنامه‌ریزی شده را به اثبات رسانده اما همین تجربه به‌خوبی نیز نشان داده است که رقابت به خودی خود توان ایستادگی در برابر اشتباهات سیری‌ناپذیر زیاده‌خواهان را نداشته و نیاز به مراقبت دارد. اگر فعالان ناکارآمد می‌پذیرفتند که یا توان و کارایی خود را ارتقا بخشند یا اجازه دهند تا نیروهای بازار در مورد آنان تصمیم بگیرد مشکلی فراروی هستی رقابت پیش نمی‌آید. اما مساله این است که اینان منتظر چنین قضاوتی که یقین دارند به سود آنان نخواهد بود نمی‌مانند. نمی‌نشینند تا نابودی خویش را نظاره‌گر باشند بلکه چون تنگ شدن عرصه بر خود را از چشم رقابت و رقیب می‌بینند با یکدیگر متحد شده و بر علیه آنها می‌شورند ولو آن که مقابله‌ی آنان به هزینه‌ی منافع عمومی باشد. چرا که آنها کنشگران خصوصی هستند و دغدغه‌ی نخستشان منافع شخصی است. به علاوه، بر فرض که فرایند رقابت در کار باشد و نهایتاً به پیروزی کنشگر کارآمد و ترک بازار توسط دیگران بینجامد؛ با تنها باقی ماندن فرد پیروز اولاً رقابت خود به خود از میان می‌رود و ثانیاً چه تضمینی وجود دارد که این فعال تجاری، کماکان کارآمد باقی بماند و به هدر دادن منابع و اجحاف در حق مصرف‌کنندگان و در نتیجه، کاهش رفاه عمومی روی نیاورد؟

از همین رو بود که از اواخر قرن نوزدهم کم کم قانون‌گذاران کشورها با پیشتازی ایالات متحده به فکر تدوین قوانینی در جهت اجباری نمودن احترام به رقابت و رعایت قواعد آن افتادند. این قوانین که امروزه در غالب کشورهای جهان اعم از توسعه‌یافته یا در حال توسعه و حتی کمتر توسعه یافته گسترانیده شده‌اند به‌ویژه از نیمه‌ی دوم قرن بیستم پایه‌گذار شاخه‌ی نوینی در علم حقوق شدند که «حقوق رقابت» نام گرفته است. موج وضع قوانین رقابت به کشور ما نیز رسید. در سالهای اخیر که دولت‌مردان با درک هر چه بهتر ناکارآمدی اقتصاد دولتی، به دنبال تحول نظام اقتصادی کشور و حرکت به سوی خصوصی‌سازی بوده‌اند یکی از عوامل مهم در توفیق این برنامه را حفظ رقابت و جلوگیری از جایگزینی انحصارگران خصوصی به‌جای انحصارات دولتی یافته‌اند. از همین رو در سال ۱۳۸۶ که قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، فصلی از آن (فصل نهم) نیز به مقررات رقابت و جلوگیری از انحصار اختصاص یافت.

همان‌گونه که می‌دانیم برای آن که حکم یا قاعده‌ای به محدوده‌ی علم حقوق راه یابد باید اجرای آن از طرف دولتها تضمین شود. یعنی عواقب و تنبیهاتی در نظر گرفته شود که با تهدید افراد به پیاده‌سازی آنها در مورد آنان هرگاه که مرتکب نقض حکم مورد نظر شوند، رعایت آن حکم را الزام‌آور کنند. این ضمانت‌اجراها را که در واقع، واکنش دولت به عنوان حامی منافع عمومی به تخطی از یک دستور قانونی محسوب می‌شوند می‌توان به سه دسته‌ی عمده تقسیم نمود: (۱) ضمانت‌اجراهای کیفری؛ (۲) ضمانت‌اجراهای مدنی و (۳) ضمانت‌اجراهای اداری یا انتظامی. گاه ممکن است نقض یک قاعده‌ی حقوقی با دو یا هر سه ضمانت‌اجرا مواجه گردد و گاه ممکن است ضمانت‌اجرایی ذوالجنتین باشد (همانند دیه). ضمانت‌اجراهای کیفری یا مجازاتها از سوی قانون‌گذاران در قبال ارتکاب جرایم و در قوانین جزایی پیش‌بینی می‌شوند. بر همین اساس، در حقوق کیفری از آنها سخن به میان می‌آید. از جمله دیگر ویژگی‌های آنها این است که اعمالشان در غالب موارد، تنها به زیان خطاکار بوده و تمامیت جسمانی، آزادی یا اموال او را نشانه رفته‌اند. این ضمانت‌اجراها در صورتی که جنبه‌ی مالی داشته باشند به نفع خزانه‌ی دولت بر دارایی مجرم تحمیل می‌شوند و نوعاً هیچ شخص خصوصی‌ای به‌طور مستقیم از آنها منتفع نمی‌گردد. ضمانت‌اجراهای انتظامی نیز عمدتاً در قوانین و حقوق اداری و در ارتباط با مشاغل دولتی یا غیردولتی قابلیت طرح می‌یابند. اما ضمانت‌اجراهای مدنی در روابط میان اشخاص و در ارتباط با موضوعات حقوق خصوصی اعمال می‌شوند و غالباً ناظر بر اجبار مستقیم شخص متخلف به رعایت حکم قانون یا انجام تعهد، اعاده‌ی وضع به حال سابق و یا بلااثر ساختن عمل انجام یافته توسط وی (نسبت به گذشته یا آینده) می‌باشند^۱. الزام متخلف به جبران خسارت زیان‌دیده‌ی از تخلف وی (مسئولیت مدنی) از گونه‌ی دوم و بطلان یا فسخ

^۱ - یکی از استادان حقوق مدنی، با تعبیر از ضمانت‌اجراهای مدنی به «جزاهای مدنی»، در تعریف آن آورده است: «واکنشی است که در مورد تخلف از قوانین مدنی مقرر شده است». ایشان جزاهای مدنی را بر دو نوع می‌داند: «الف) اجبار: شخصی که تکلیف خود را انجام نمی‌دهد به وسیله‌ی قوای عمومی اجبار به انجام آن می‌گردد و آن طریقه‌ی مستقیم جزای مدنی می‌باشد مانند اجبار به اجرای حکم دادگاه در صورت عدم اجرا به وسیله‌ی محکوم‌علیه؛ ب) عودت دادن وضعیت اولیه: در صورتی که کسی عملی را انجام دهد که موجب تجاوز به حق

قراردادها از مصادیق نوع سوم ضمانت‌اجراهای مدنی به شمار می‌آیند. تعیین این نوع ضمانت‌اجراها برای اشخاص مستقیماً در برابر یکدیگر ایجاد حق و تکلیف می‌نماید.

یکی از مسایل و ابعاد مهم در خصوص هر قانون که در ارتباط با اجرای مقررات آن می‌باشد و در مورد قوانین حمایت از رقابت نیز قابلیت طرح دارد این است که در صورت سرپیچی از احکام آن، چه نتایج و عواقبی انتظار مخاطبان را می‌کشد؟ به عبارت دیگر، «ضمانت‌اجراهای نقض قواعد حقوق رقابت» چه مواردی می‌باشند و قوای حاکمه چگونه و با چه ابزاری تبعیت از این مقررات را تضمین نموده‌اند؟ می‌دانیم که هرچه ضمانت‌اجرای قانونی قوی‌تر باشد اولاً نشان از اهمیت آن قانون در نزد قانون‌گذار و حساسیت و اصرار نظام حاکم بر اجرای آن دارد و ثانیاً موارد نقض آن از سوی اشخاص نیز کمتر خواهد بود. حال در مورد مقررات رقابت سوال این است که قانون‌گذار در فصل نهم قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم چه ضمانت‌اجراهایی تعیین کرده است و آیا ضمانت‌اجراهای پیش‌بینی شده، پشتوانه‌ی قوی و مناسبی را برای ایجاد الزام در نزد اشخاص مکلف جهت رعایت موازین رقابتی فراهم می‌آورند یا خیر؟ به دیگر سخن، آیا از قدرت الزام‌آوری لازم برخوردارند و آیا می‌توانند نیروی بازدارندگی کافی در نزد متخلفین بالقوه پدید آورند به نحوی که آنان را از ارتکاب تخلف منصرف نمایند یا خیر؟ تخلف از مقررات رقابت از جمله‌ی تخلفات اقتصادی است بنابراین، باید دید آیا ضمانت‌اجراهای آن به گونه‌ای هستند که نقض را فاقد توجیه اقتصادی کرده و در نتیجه، انگیزه‌ی ارتکاب آن را از متخلف بالقوه سلب کنند یا خیر؟ همان‌طور که گفته شد ضمانت‌اجراهای حقوقی اقسامی دارند که در خصوص حقوق رقابت، به‌ویژه ضمانت‌اجراهای کیفری و مدنی قابل تصور می‌باشند. از آن‌جا که رساله‌ی حاضر در گرایش حقوق خصوصی به انجام می‌رسد لذا بنا دارد تا به مطالعه‌ی تنها «ضمانت‌اجراهای مدنی نقض قواعد حقوق رقابت» بپردازد.

۲. پیشینه‌ی تحقیق - چنان که گفته شد چندی بیش نیست که حقوق رقابت به طور رسمی پا به نظام حقوقی ما نهاده است. با این حال، در همین فاصله‌ی اندک نیز تا حدودی مورد توجه محققین به‌ویژه پژوهشگران جوان کشورمان قرار گرفته و آثار ارزنده‌ای به رشته‌ی تحریر درآمده است که از جمله می‌توان به چند پایان‌نامه در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری اشاره داشت همانند:

- مهدی رشوند بوکانی، *حقوق رقابت در فقه امامیه، حقوق ایران و اتحادیه‌ی اروپا* (تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، رساله برای دریافت درجه‌ی دکتری حقوق خصوصی به راهنمایی محمود باقری، ۱۳۸۸)؛

دیگری شود، قانون سعی دارد تزلزلی را که در وضعیت حقوقی ایجاد شده تا آن‌جایی که ممکن است به حالت اولیه‌ی خود عودت دهد مانند مورد تخریب دیوار غیر ... چنان‌چه نتوان حالت اولیه را برقرار ساخت به‌وسیله تادیه خسارت باید وضعیت اقتصادی که متزلزل شده است جبران گردد. از این قبیل است موارد بطلان و فسخ عقد. زیرا در مورد بطلان اثر حقوقی بر آن بار نمی‌گردد و در مورد فسخ عقد به حالت اولیه عودت داده می‌شود: حسن امامی، *حقوق مدنی*، جلد چهارم (تهران: انتشارات اسلامی، چاپ پنجم، ۱۳۶۸)، ص ۱۱۷.

- رضا معبودی نیشابوری، قواعد حقوقی رقابت‌های تجاری (تهران: دانشگاه شهید بهشتی، رساله برای دریافت درجه‌ی دکتری حقوق خصوصی به راهنمایی گودرز افتخار جهرمی، ۱۳۸۹)؛
- سیامک پاکباز، سوء استفاده از وضعیت اقتصادی مسلط در حقوق رقابت (تهران: دانشگاه شهید بهشتی، پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری به راهنمایی عبدالرسول قدک، ۱۳۹۰)؛
- ساناز جوادی، تبانی در حقوق رقابت (تهران: دانشگاه شهید بهشتی، پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری به راهنمایی عبدالرسول قدک، ۱۳۸۹)؛
- افروز گلستانی نجف‌آبادی، جرم‌انگاری فعالیت‌های ضد رقابت در پرتو حقوق ایران و سیاست‌های سازمان تجارت جهانی (تهران: دانشگاه تهران، پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی به راهنمایی علی خالقی، ۱۳۸۷).
- البته، تا پیش از وضع مقررات رقابت هم آثار محدودی در حوزه‌ی حقوق رقابت توسط پژوهشگران کشورمان به انجام رسیده است نظیر:
- حشمت‌الله سماواتی، مقدمه‌ای بر حقوق رقابت تجاری و نقش آن در سیاست‌گذاری و تنظیم بازار (تهران: انتشارات فردوسی، ۱۳۷۴)؛
- مجید شکوهی، حقوق رقابت بازرگانی در اتحادیه‌ی اروپا (تهران: نشر میزان، ۱۳۸۱)؛
- طویی صادقی، حقوق رقابت در حوزه‌ی مالکیت فکری (تهران: دانشگاه شهید بهشتی، پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری به راهنمایی عبدالرسول قدک، ۱۳۸۴)؛
- سیمین عباسی، سیاست‌های حقوق رقابت و حقوق مالکیت فکری (تهران: دانشگاه تهران، پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی به راهنمایی محمود باقری، ۱۳۸۶).
- همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد، تحقیقات فوق یا قدیمی یا اختصاص به یک نظام حقوقی داشته و یا جنبه‌ی ویژه‌ای را در این زمینه مورد توجه قرار داده‌اند. در هر حال، این مقدار به هیچ وجه وافی به مقصود نبوده و باید گفت: کماکان کلیات و قواعد عمومی حقوق رقابت در ادبیات حقوقی ما -آن‌گونه که شایسته و بایسته است- تبیین نشده‌اند. به همین ترتیب، اهداف و ضرورت تدوین مقررات رقابت هم کاملاً روشن نبوده و بسیاری از ابعاد آنها ناشناخته مانده است. البته، اهمیت مبانی و نفوذ اندیشه‌های اقتصادی در درک و توجیه مقررات حقوق رقابت که از آن، دانشی بین رشته‌ای میان دو علم حقوق و اقتصاد ساخته، دو چندان بر دشواری کاوش پیرامون موضوعات آن و تحلیل آنها افزوده تا آن‌جا که ابهام موجود در بسیاری از مباحث آن، موجب شده است تا از آن به «سیاست ناشناخته» تعبیر کنند.^۱ این در حالی است که

^۱ - به نقل از: حشمت‌الله سماواتی، مقدمه‌ای بر حقوق رقابت تجاری و نقش آن در سیاست‌گذاری و تنظیم بازار (تهران: انتشارات فردوسی،

رقابت و مقررات محافظ آن را خون جاری در رگهای تجارت خوانده‌اند و از آنها به عنوان یکی از ضروری‌ترین ارکان توفیق بازارهای آزاد و کارکرد مطلوب این بازارها در خدمت رفاه و منافع عمومی یاد می‌کنند. در کشور ما نیز که گامهای اولیه را در این حوزه برداشته، بنا است تا همین رسالت خطیر را به انجام رساند. بنابراین، لازم است نظریه‌ی عمومی حقوق رقابت و قواعد این رشته‌ی نوین حقوقی مورد مطالعه‌ی موشکافانه قرار گیرد تا بهتر اهمیت و نقش بسزای آن در بهبود فضای کسب و کار و افزایش سطح رفاه جامعه‌ی ایرانی در آینده‌ای نزدیک هویدا گردد. برای همین منظور، در بخش نخست این رساله سعی شده است تا این خلاء در ادبیات حقوقی مرتفع گردد.

بجز مقدمات حقوق رقابت، در زمینه‌ی ضمانت‌اجراهای مقررات آن نیز تحقیق چندانی صورت نپذیرفته است. این رساله با تکیه بر مطالعه تطبیقی بنا دارد تا به بررسی پیرامون گونه‌ی خاصی از ضمانت‌اجراهای مزبور یعنی ضمانت‌اجراهای مدنی مقررات رقابت بپردازد. البته در این زمینه، مطالعاتی (به‌ویژه توسط پژوهشگران اروپایی) تحت عناوینی همانند «اجرای خصوصی مقررات رقابت» صورت پذیرفته است که می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- Claus-Dieter Ehlermann & Isabela Atanasiu (Eds.), *European Competition Law Annual: 2001: Effective Private Enforcement of EC Antitrust Law* (Oxford: Hart Publishing, 2003);
- Clifford A. Jones, *Private Enforcement of Antitrust Law in the EU, UK, and USA* (New York: Oxford University Press, 1999);
- Tomas Nilsson, *Private Enforcement of EC Competition Law* (Lund: Master Thesis Faculty of Law, University of Lund, Spring 2005).

لازم به ذکر است که چون نوعاً اشخاص متعلق به حوزه‌ی حقوق خصوصی مکلفین به رعایت قواعد حقوق رقابت بوده و منتفعین از اجرای مقررات آن کل افراد جامعه می‌باشند لذا بالطبع متضررین از نقض آنها نیز همین اشخاص خواهند بود. از همین‌رو معمولاً تقاضای اعمال ضمانت‌اجراهای مدنی توسط اشخاص حقوق خصوصی در دعاوی‌ای که علیه دیگر اشخاص با ادعای وقوع تخلف از سوی آنان اقامه می‌کنند، صورت می‌پذیرد. به همین اعتبار در رساله‌ی پیش‌رو گاه از ضمانت‌اجراهای مدنی تعبیر به «ضمانت‌اجراهای خصوصی» شده است. در هر حال، این دو اصطلاح مترادف فرض شده و در یک معنا به کار رفته‌اند. مقصود از آنها نیز به طور کلی، هر نوع ضمانت‌اجرایی است که در حقوق خصوصی قابلیت طرح داشته و در مقابل ضمانت‌اجراهای کیفری و انتظامی قرار می‌گیرد. همچنین، با توجه به این که تعامل دو حوزه‌ی حقوق رقابت و حقوق مالکیت فکری مباحث چالش‌برانگیز و پردامنه‌ای را برانگیخته است که مطالعه‌ی آنها پژوهش مفصل و جداگانه‌ای را می‌طلبد لذا ضمانت‌اجراهای مدنی نقض حقوق رقابت در حوزه‌ی حقوق مالکیت فکری را از محدوده‌ی بحث خارج ساخته‌ایم.

۳. سوالات تحقیق - در پژوهش حاضر خواهیم کوشید تا برای سؤالاتی بنیادین که از آن جمله می‌توان به موارد ذیل

اشاره داشت، پاسخهای شایسته‌ای یابیم:

- نقش مقررات رقابت در تنظیم بازار و تضمین کارکرد مطلوب نظام‌های بازار آزاد کدام است؟

- اهداف حقوق رقابت و ضرورت مقررات آن چیست؟

- چرا در حالی که حقوق رقابت را در زیرمجموعه‌ی حقوق عمومی قرار می‌دهند جهت تضمین اجرای مقررات آن، نیاز به تعیین ضمانت‌اجراهای مدنی وجود دارد؟

- جایگاه ضمانت‌اجراهای مدنی در حقوق رقابت سایر کشورها چگونه است و چه اقسام و ویژگی‌هایی دارند؟
- آیا در مقررات رقابت ایران، ضمانت‌اجراهای مدنی پیش‌بینی شده‌اند و اگر پاسخ مثبت است آیا وافی به مقصود بوده و بازدارندگی لازم را ایجاد می‌کنند یا خیر؟

۴. فرضیه‌های تحقیق - در این ارتباط، می‌توان موارد ذیل را از جمله‌ی فرضیه‌های تحقیق پیش‌رو به شمار آورد:
- در حال حاضر، نظام‌های بازار آزاد با نظارت محدود دولت مطلوب‌ترین نظام‌های اقتصادی را تشکیل می‌دهند. مقررات رقابت که از مصادیق نظارت دولتها محسوب می‌شوند از عناصر مهم توفیق در نظام‌های فوق می‌باشند؛
- هدف اصلی مقررات حقوق رقابت عبارت است از: حفظ رقابت جهت افزایش کارایی به سود مصرف‌کنندگان؛
- اگرچه، حقوق رقابت در زمره‌ی شاخه‌های نوین حقوق عمومی محسوب می‌شود اما با توجه به موضوعات و زمینه‌ی اجرای مقررات آن، جهت تضمین رعایت مقررات مزبور، تعیین ضمانت‌اجراهای مدنی ضروری می‌باشد. این ضمانت‌اجراها به دو دسته‌ی ضمانت‌اجراهای قراردادی و غیرقراردادی تقسیم می‌شوند؛
- ضمانت‌اجراهای مدنی در کشورهای پیش‌تاز در زمینه‌ی حقوق رقابت از نقشی انکارناپذیر در اجرای مقررات آن و محو آثار نامطلوب اعمال ضد رقابتی برخوردارند. حتا هر گاه که ضرورت ایجاب نموده در اعمال ضمانت‌اجراهای مزبور از عموماً و قواعد کلی عدول شده است؛

- ضمانت‌اجراهای مدنی مقررات رقابت در نظام حقوقی ایران و به‌طور کلی، ضمانت‌اجراهای پیش‌بینی شده در فصل نهم قانون اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ بسیار ضعیف و خفیف بوده و در ایجاد الزام در نزد بنگاه‌های بالقوه متخلف چندان موثر نخواهند بود.

۵. شرح متدولوژی و روش انجام تحقیق - روش تحقیق در این رساله، روش کتابخانه‌ای می‌باشد. بدین ترتیب که مطالب بر پایه‌ی مطالعه‌ی منابع فارسی و لاتین اعم از کتابها، مقالات، پایان‌نامه‌ها و پایگاه‌های اینترنتی تهیه می‌گردد. مطالعه‌ی مزبور جنبه‌ی تحلیلی، توصیفی و تطبیقی خواهد داشت. یعنی در تجزیه و تحلیل مطالب، تکیه بر مطالعه‌ی تطبیقی خواهیم داشت و با استفاده‌ی از یافته‌های حاصل از آن، موضع حقوق ایران در هر مورد با نگاهی نقادانه و موشکافانه تبیین خواهد شد. از همین منظر، درخواهیم یافت که اگرچه، وضع مقررات فصل نهم قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم از سوی قانون‌گذار گامی رو به جلو و در جای خود شایسته‌ی تقدیر می‌باشد اما انتقادات فراوانی به آن به‌ویژه از حیث ضعیف و خفیف بودن ضمانت‌اجراهای پیش‌بینی شده وارد است که از آن، قانونی پریراد و متأسفانه، کم‌اثر ساخته‌اند. گویی که قانون‌گذار در وضع مقررات رقابت تردید داشته و فاقد هرگونه عزم جدی‌ای در این باره بوده است. لذا در صورتی که چنین نباشد و برای آن که مقاصد وی از تمهید این قواعد تامین گردد به نظر می‌رسد انجام اصلاحاتی بنیادین، ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

البته، تکیه‌ی بر مطالعه‌ی تطبیقی بدان معنا نیست که هرچه در حقوق خارجی یافت گردید بدون تأمل و تعمق برای حقوق داخلی تجویز شود بلکه در تجزیه و تحلیل مطالب و استنباط از آنها خواهیم کوشید تا با درک ضرورت‌های اقتصادی و مصالح عمومی کشور، یافته‌های خود را هم‌داستان با آنها و بومی‌سازی کنیم. در این راستا دو نظام بزرگ حقوق رقابت را انتخاب کرده‌ایم که عبارتند از: حقوق ایالات متحده و اتحادیه‌ی اروپا. علت‌گزینه‌ی این دو نظام حقوقی بدان سبب بوده است که اولاً ریشه‌ی حقوق رقابت مدرن در ایالات متحده قرار دارد که نخستین قانون رقابت را در سال ۱۸۹۰ وضع نموده است. یعنی نزدیک به یک قرن و ربع است که این کشور از حقوق رقابت بهره‌مند می‌باشد که یکی از عوامل شکوفایی و قدرت اقتصادی آمریکا را نیز در همین قوانین جستجو می‌کنند. در این مدت، بسیاری از مباحث کلی و بنیادین حقوق رقابت و حتی جزئی‌ترین مسایل آن، توسط صاحب‌نظران آمریکایی خصوصاً حقوق و اقتصاددانان به بحث و مجادله گذاشته شده است. به همین ترتیب، موضوعات فراوان و گاه مسایل دشواری از حوزه‌ی مزبور در دادگاه‌های این کشور طرح گردیده‌اند که بر این اساس، قضات فرصت داشته‌اند تا بار ابهام را از چهره‌ی بسیاری از مفاهیم و مبانی آن بزدایند. البته، حرکت در این مسیر هیچ‌گاه به دور از دشواری، تردید و تحول نبوده است. بلکه هم‌گام با تحولات اقتصادی و تغییر شرایط اجتماعی و فرهنگی در دوره‌های زمانی مختلف عقایدی پدید آمدند که ارزیابی موضوعات حقوق رقابت را به طور کلی متحول و تحت تأثیر خود قرار دادند که از آن میان، می‌توان به دو مکتب مهم هاروارد و شیکاگو اشاره داشت. ثانیاً در اروپا نیز که برخی از کشورهای آن با هدف خروج از بحران جنگ جهانی دوم به انعقاد پیمان‌های همکاری در زمینه‌های مختلف اقتصادی روی آوردند و از جمله با انعقاد معاهده‌ی رم در اوایل نیمه‌ی دوم قرن بیستم، جامعه‌ی اقتصادی مشترک اروپا (که بعدها با الحاق چند نهاد و کشور دیگر، اتحادیه‌ی اروپا را تشکیل داد) را تاسیس کردند با اقتباس از حقوق ایالات متحده، یکی از عوامل مهم در برون‌رفت از بن‌بست را در وضع مقرراتی ناظر بر حفظ رقابت در میان فعالان تجاری یافتند و از همین رو، قواعدی را مشابه با قوانین آمریکا در معاهده‌ی مزبور گنجانندند. از آن زمان به بعد، مباحث حقوق رقابت آن‌چنان در میان اندیشمندان اروپایی جذابیت و با شتابی خیره‌کننده توسعه یافت که به جرات می‌توان گفت کمتر حوزه‌ی دیگری در علم حقوق ظرف پنجاه سال اخیر، چنین توسعه‌ای پر دامنه‌ای را تجربه کرده است. از آن جا که ادعا می‌شود مبانی حقوق رقابت در اتحادیه‌ی اروپا تا حدودی متفاوت از حقوق ایالات متحده می‌باشد لذا استفاده‌ی از تجربیات این دو نظام حقوقی و مطالعه‌ی تقابلی آنها با یکدیگر می‌تواند برای نظام حقوق رقابت نوپای ما بسیار ارزشمند باشد. صرف‌نظر از این دو، با توجه به این که هم‌اکنون قوانین حمایت از رقابت در اکثر کشورهای جهان به تصویب رسیده‌اند، تلاش می‌شود تا به فراخور بحث و به شرط سودمندی، مطالعه‌ی این قوانین کشورهای در حال توسعه که از لحاظ اقتصادی سنخیت بیشتری با وضع کشور ما دارند، صورت پذیرد.

۶. طرح رساله - مطالب طرح شده در این رساله را در قالب دو بخش ارائه خواهیم نمود. ابتدا در بخش نخست بنا داریم تا از ضرورت و جایگاه ضمانت‌اجراهای مدنی برای قواعد حقوق رقابت سخن به میان آوریم. منتها پیش از آن،

چون -همان گونه که اشاره گردید- از یک سو، قواعد و کلیات حقوق رقابت در ادبیات حقوقی ما تا حد زیادی ناشناخته می‌باشد و از سوی دیگر، برای درک هر چه بهتر جایگاه بحث و مسایل غامض آن، آشنایی با مقدمات و مفاهیم این رشته‌ی حقوقی ضروری جلوه می‌کند فصل اول این بخش را به ذکر «درآمدی بر حقوق رقابت» اختصاص داده‌ایم. در فصل مذکور با مفهوم رقابت و حقوق رقابت، تاریخچه‌ی آن، مبانی، اهداف و نهایتاً قلمرو حقوق رقابت آشنا خواهیم شد. در این جا اشاره خواهد شد که هدف غایی حقوق رقابت، حفظ رقابت برای افزایش کارایی به سود مصرف‌کنندگان خواهد بود. پس از آن، در فصل دوم به مطالعه‌ی «ضرورت و جایگاه ضمانت‌اجراهای مدنی نقض قواعد حقوق رقابت» خواهیم پرداخت. در این بحث خواهیم دید که اگرچه، حقوق رقابت از لحاظ تقسیمات حقوقی در زیرمجموعه‌ی حقوق عمومی قرار می‌گیرد با این حال، بی‌نیاز از ضمانت‌اجراهای مدنی نخواهد بود. به گونه‌ای که بهره‌برداری از آثار مثبت آن با تعیین ضمانت‌اجراهای مدنی در مورد اعمال ضد رقابتی ملازمه دارد.

پس از آشنایی با مباحث زیربنایی، در بخش دوم رساله «اقسام ضمانت‌اجراهای مدنی نقض قواعد حقوق رقابت» مورد بررسی قرار خواهند گرفت. از آن جا که می‌توان ضمانت‌اجراهای مزبور را به دو دسته‌ی ضمانت‌اجراهای قراردادی و غیرقراردادی تقسیم نمود لذا مطالب این بخش نیز در قالب دو فصل ارائه خواهد شد. فصل اول به مذاقه پیرامون «ضمانت‌اجراهای قراردادی نقض قواعد حقوق رقابت» می‌پردازد و در آن، مفهوم توافقات ضد رقابتی، مصادیق و انواع ضمانت‌اجراهای آنها تبیین خواهد گردید. فصل دوم نیز به «ضمانت‌اجراهای غیرقراردادی نقض قواعد رقابت» اختصاص یافته است و در آن، از مسؤلیت مدنی به عنوان مهمترین مصداق این ضمانت‌اجراها یاد شده و به تتبع راجع به ارکان آن در موارد نقض مقررات رقابت خواهیم پرداخت. ضمن آن که در همین مجال، مفهوم اعمال یک‌جانبه‌ی ضد رقابتی و مصادیق آن نیز مورد کاوش قرار خواهد گرفت. نهایتاً در پایان رساله، نتایج پژوهش صورت گرفته آورده می‌شود.

در آخر لازم است خاطر نشان شود که اگرچه نگارنده تمام کوشش خود را به کار بسته است تا در حد توان و بضاعت کم علمی، اثری درخور را تقدیم جامعه‌ی علمی کشور نماید اما این پژوهش هرگز بی‌نقص و حتا کم‌ایراد نخواهد بود -تا چه قبول افتد و چه در نظر آید-. از همین رو، با پذیرش مسؤلیت لغزش‌های احتمالی، از بابت آنان از خوانندگان محترم پوزش می‌طلبم. بدیهی است که رهنمودهای آنان می‌تواند در تکمیل تحقیق حاضر موثر افتد.

بخش تحت:

حقوق رقابت، ضرورت و جایگاه ضمانت اجرای مدنی

۷. طرح بحث - حقوق رقابت حوزه‌ی میان‌رشته‌ای نوینی است که از جمله نقاط مهم تلاقی و تعامل دو علم حقوق و اقتصاد به شمار می‌رود. به همین علت نیز لسان خاص خود را دارد و به هنگام سخن از موضوعات آن، گاه از واژگان و ادبیاتی استفاده می‌شود که ممکن است برای حقوق‌دانان مانوس نباشد. اگرچه بحث از رقابت تجاری و ترویج آن در بازار از پیشینه‌ای نسبتاً دیرینه در اندیشه‌ی اقتصاددانان برخوردار است اما وضع قوانینی مختص به آن و پدید آمدن شاخه‌ای نو در عالم حقوق تحت عنوان "حقوق رقابت"، ایده‌ای است که در اکثر کشورها مدت زیادی از تولد آن نمی‌گذرد. تنها در ایالات متحده است که استثنائاً عمر آن به کمی بیش از یک قرن می‌رسد. از ورود حقوق رقابت به اروپا نیز حدود نیم قرن سپری شده است. در واقع، این علم نوپا رابطه‌ی مستقیمی با میزان توسعه‌یافتگی و رشد اقتصادی کشورها دارد به گونه‌ای که هر چه اقتصاد آنها قوی‌تر و بخش خصوصی فعال‌تر باشد نیاز به وضع قوانین حمایت از رقابت نیز زودتر احساس و ضرورت آن درک می‌شود. از این‌رو، پس از آن که نظام کمونیستی در کشورهای پیرو این مدل اقتصادی (نظیر شوروی سابق و برخی کشورهای اروپای شرقی) فرو ریخت و این کشورها در اوایل دهه‌ی نود به خصوصی‌سازی و ایجاد بازارهای آزاد و سرمایه‌داری روی آوردند به تدریج قوانین حمایت از رقابت را نیز به تصویب رساندند. به همین ترتیب، در کشورهای در حال توسعه نیز که در اواخر همین دهه و دهه‌ی اول قرن بیست و یکم، از یک سو خود را ناچار به پیوستن به سازمان جهانی تجارت و رعایت الزامات آن می‌دیدند و از سوی دیگر، نیز به توفیق و کارایی بیشتر نظام سرمایه‌داری و بازار آزاد واقف گردیده بودند، تصویب قوانین رقابتی به عنوان یکی از ارکان و مقدمات لازم برای موفقیت در برنامه‌های خصوصی‌سازی و کوچک کردن دولت به شمار آمد.

کشور ما ایران در حال حاضر در یک چنین مرحله‌ای به سر می‌برد. لذا ضروری است تا در این برهه‌ی زمانی حساس که نظام اقتصادی کشور در حال دگرگونی و گذر از یک نظام اقتصاد دولتی - یعنی اقتصادی که بر وجود انحصارات دولتی در اکثر بخش‌های تولیدی و توزیعی و کنترل شدید بازار توسط نهادهای دولتی متکی است - به نظام اقتصادی مبتنی بر بازار آزاد - یعنی اقتصادی که تمام یا حداقل غالب بخش‌های آن در اختیار بخش خصوصی است و تنها نظام عرضه و تقاضا تعیین‌کننده‌ی قیمت محصولات بوده همچنین، ورود و خروج به هر بازار نیز آزاد می‌باشد - است با پرداختن صحیح به قوانین و مقررات رقابت و تبیین دقیق مفهوم و قلمرو آنها، از هم اکنون بنای یکی از مولفه‌های مهم توفیق در برنامه‌ی خصوصی‌سازی کشور و ایجاد انگیزه در نزد سرمایه‌گذاران خصوصی به‌درستی نهاده شود. یقیناً در صورت کامیابی و موفقیت‌آمیز بودن این گذر، سهم قوانین رقابت و نهادهای مراقبت از آن و همچنین، حقوق‌دانان و اقتصاددانانی که بموقع و به اندازه‌ی کافی اهمیت این قوانین را درک کرده و به‌درستی آنها را تفسیر و اجرا نموده‌اند اندک نخواهد بود. از آن‌جا که حقیقتاً در حوزه‌ی حقوق رقابت ادبیات حقوقی ما فقیر بوده و خلای مباحث آن شدیداً احساس می‌شود، لذا اولاً؛ ضرورت انجام تحقیق و مطالعه‌ی پیرامون موضوعات این شاخه‌ی حقوقی نوین دو چندان بوده